

### ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

**Нор Василь Тимофійович** (співголова оргкомітету) – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, академік НАПрН України;

**Бобечко Назар Ростиславович** (співголова оргкомітету) – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

**Когутич Іван Іванович** (співголова оргкомітету) – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

**Багрії Микола Васильович** – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

**Фігурський Володимир Михайлович** – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

**Максимишин Наталія МIRONІВНА** – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Видається в авторській редакції. Члени організаційного комітету можуть не поділяти позиції, висновки та пропозиції авторів. Автори опублікованих статей несуть повну відповідальність за редагування тексту, достовірність наведених фактів, цитат, статистичних даних та інших відомостей.

**К 82 Кримінальний процес і криміналістика: виклики часу** : збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка (24 січня 2020 р., м. Львів) / орг. ком. В.Т. Нор, Н.Р. Бобечко, І.І. Когутич [та ін.]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 320 с.

У збірнику опубліковано статті, присвячені актуальним проблемам кримінального процесу та криміналістики, визначено шляхи удосконалення правового регулювання кримінально-процесуальних відносин, підвищення ефективності правозастосовної діяльності у сфері кримінального судочинства, відображено сучасний стан та перспективи розвитку вітчизняної криміналістики.

Буде корисним для студентів і аспірантів, викладачів та наукових працівників, адвокатів, прокурорів, суддів, а також усім, хто цікавиться проблематикою кримінального процесу і криміналістики.

## ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПЕРЕВІРКИ УХВАЛ СЛІДЧИХ СУДДІВ У АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ У ПРАКТИЦІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Верховний Суд (далі – ВС) напрацював вже доволі великий масив практики, пов'язаний із перевіркою ухвал слідчих суддів в апеляційному порядку. Зокрема, це стосується практики з таких питань, як: ухвали, які підлягають оскарженню та перевірці в апеляційному порядку; особливостей обчислення строків для подання апеляційної скарги; відкриття апеляційного провадження та повернення апеляційної скарги; закриття апеляційного провадження.

Слід відмітити, що у аспекті ухвал, які підлягають оскарженню та перевірці апеляційному порядку, ВС сформулював цікаву позицію, що у разі посилення скажника на те, що ухвала слідчого судді постановлена поза межами повноважень слідчого судді, суд апеляційної інстанції має з'ясувати ці обставини, а не відмовляти у відкритті апеляційного провадження, обмежившись формальним посиленням на ст. ст. 309, 399 КПК України про відсутність підстав для відкриття апеляційного провадження [1], виходячи з того, що право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК, які його гарантують [2].

Ряд проблемних питань, на які відреагував ВС, має і застосування ст. 422 КПК України. Стаття 422 КПК України регламентує: отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, суддя-доповідач невідкладно витребує з суду першої інстанції відповідні матеріали та не пізніш як за день повідомляє особу, яка її подала, прокурора та інших заінтересованих осіб про час, дату і місце апеляційного розгляду. Апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніш

...через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції. КПК України практично не містить спеціальних норм, які б детально регламентували розгляд апеляційних скарг саме на ухвали слідчого судді. Як наслідок, і виникає питання стосовно можливості застосування положень ст. 399 КПК України, зокрема, стосовно можливості залишення її без руху, у відповідній процедурі. Наведемо деякі доктринальні підходи з цього питання. Як зазначає О.С. Кашка, відповідно до ч. 1 ст. 422 КПК встановлено правило, згідно з яким суддя-доповідач отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, негайно витребує з суду першої інстанції відповідні матеріали та не пізніше як за день повідомляє особу, яка її подала, прокурора та інших заінтересованих осіб про час, дату і місце апеляційного розгляду. Також він має перевірити, чи відсутні підстави для залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмови у відкритті провадження (ст. 399 КПК) [3, с. 325]. Як пише Т.В. Лукашкіна, порядок апеляційного провадження за скаргою на рішення слідчого судді врегульований (а точніше – майже не врегульований) п. 2 ч. 1 ст. 395, ст. 422 КПК. Але таке регулювання не вирішує всіх питань, які виникають в зв'язку з апеляційним оскарженням ухвал слідчого судді. Скажімо, як повинен діяти (яке ухвалити рішення) суддя-доповідач, якщо вбачатиме, що зі скаргою звернулась особа, яка не має такого права, або скаргу подано на рішення, оскарження якого не передбачено чинним КПК, або скаржник пропустив строк на оскарження ухвали слідчого судді та не клопоче про його поновлення? Що повинен зробити суддя-доповідач, якщо зі змісту скарги незрозуміло, чому скаржник не погоджується з ухвалою слідчого судді, в чому, на його думку, полягає необґрунтованість та незаконність ухвали? Всі ці питання врегульовано стосовно розгляду суддею-доповідачем апеляційних скарг на вироки та ухвали суду першої інстанції, якими завершується судовий розгляд (ст. 399 КПК). На наш погляд, положення ст. 399 КПК необхідно застосовувати у відповідних випадках при розгляді скарг на ухвали слідчого судді [4, с. 71-72]. Н.Р. Бобечко вказує, що варто звернути увагу на неточність ч. 1 ст. 422 КПК України, яка зобов'язує суддю-доповідача після отримання апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді, без проведення перевірки цієї скарги на відповідність встановленим вимогам, а також без постановлення ухвали про

відкриття апеляційного провадження, негайно витребувати необхідні матеріали. З огляду на це, редакцію ч. 1 ст. 422 КПК України після її на відповідність встановленим вимогам та за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття апеляційного провадження» [5, с. 143-144]. Т.О. Музиченко цю точку зору підтримує [6, с. 221].

ОП ККС ВС було витлумачено відповідні положення КПК України таким чином, що під час апеляційного перегляду рішень слідчих суддів апеляційний суд не вправі ухвалювати рішення про залишення апеляційної скарги без руху та про її повернення, якщо особа не усунула недоліків, оскільки положення ст. 398 КПК, частин 1, 2 та п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК застосовуються до апеляційних скарг, поданих на судові рішення, передбачені частинами 1, 2 ст. 392 КПК, а що стосується оскарження судових рішень, передбачених ч. 3 ст. 392 КПК (ухвали слідчого судді), то застосуванню підлягають положення ст. 422 КПК [7].

Якщо скорочений порядок вирішення питання про відкриття апеляційного провадження є логічно детермінованим необхідністю оперативного розгляду скарг, то підхід законодавця стосовно не вказання прямо на можливість залишення без руху апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів та повернення їх у разі неусунення недоліків, вдалим визнати складно. У ст. 422 КПК України встановлено спеціальні правила щодо: порядку отримання судом матеріалів (отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, суддя-доповідач невідкладно витребує з суду першої інстанції відповідні матеріали); строку повідомлення особи, яка подала скаргу, прокурора та інших заінтересованих осіб про час, дату і місце апеляційного розгляду; строку апеляційного розгляду (апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції). Інших спеціальних норм, які деталізували б загальних порядок апеляційного провадження, ст. 422 КПК України не містить. Положень, які б вказували на те, як діяти суду у разі, якщо з апеляційної скарги незрозуміло, хто скажник, у чому полягають вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, яке їх обґрунтування, якими доказами воно підтверджується, ст. 422 КПК України не містить, що, як видається, є нелогічним та непослідовним, оскільки у пріоритет ставляться строки розгляду скарги, а не якість перегляду ухвали слідчого судді.

Таким чином, повноваження судді-доповідача стосовно перевірки апеляційної скарги на відповідність вимогам статті 396 КПК України, встановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, залишення апеляційної скарги без руху та її повернення, якщо скаргач не усунув недоліки апеляційної скарги, яку залишено без руху, в установленій строк, – не застосовуються до апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів. Разом з тим, повноваження стосовно відмови у відкритті апеляційного провадження та щодо повернення скарги (за п.п. 2, 3, 4 ч. 3 та ч. 4 ст. 399 КПК України) реалізуються, проте, на відміну від загального порядку апеляційного оскарження – при вирішенні питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги.

Відмітимо у аспекті повернення апеляційної скарги, що ВС вказував на те, що законодавством встановлено скорочені строки розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді, що у свою чергу, вимагає від осіб, які подають апеляційну скаргу, більш ретельно підходити до подачі апеляційної скарги. При цьому, твердження ОСОБА\_1, що апеляційний суд, відкривши апеляційне провадження, міг встановити його особу під час підготовки до апеляційного розгляду, не ґрунтуються на нормах кримінального процесуального закону, оскільки положеннями ст. 64-2 КПК передбачено не право, а обов'язок представника юридичної особи, зокрема керівника цієї юридичної особи, подати відповідні документи на підтвердження своїх повноважень [8], і на цій підставі касаційну скаргу на ухвалу апеляційного суду, якою повернуто апеляційну скаргу, залишив без задоволення, а ухвалу – без змін.

Утім, те, що є підстави для повернення або відмови у відкритті провадження, можуть бути встановлені вже після призначення засідання. ОП ВС вказала, якщо після призначення судового засідання буде встановлено, що апеляційний розгляд здійснюється за апеляційною скаргою на судові рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню, апеляційний суд має постановити ухвалу про закриття апеляційного провадження [9]. Вважаємо, що такий підхід релевантний і для випадків, коли апеляційну скаргу подала особа, яка не має права подавати апеляційну скаргу; апеляційна скарга не підлягає розгляду в цьому суді апеляційної інстанції. Слід відмітити при цьому, що ОП ВС у цитованій

постанові відступила від висновку, наведеного в постанові колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 18 вересня 2018 року в справі № 161/232/18, у частині визнання істотним і таким, що тягне скасування судового рішення, порушення вимог кримінального процесуального закону, яке полягає в постановленні апеляційним судом у судовому засіданні з розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді, яка не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, ухвали про відмову у відкритті апеляційного провадження як такої, що не передбачена ч. 3 ст. 407 КПК [9].

Все це вказує на те, що чинне кримінальне процесуальне законодавство потребує вдосконалення у реагування суду апеляційної інстанції на невідповідність апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді вимогам ст. 396 КПК України, і поширення загального порядку перевірки її на відповідність вимогам статті 396 КПК України та порядку відкриття апеляційного провадження. Натепер правова позиція ВС: «якщо після призначення судового засідання буде встановлено, що апеляційний розгляд здійснюється за апеляційною скаргою на судові рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню, апеляційний суд має постановити ухвалу про закриття апеляційного провадження» - має поширюватися і на ситуації, коли є підстави не тільки для відмови у відкритті провадження, а й для повернення апеляційної скарги.

### Список використаних джерел:

1. Постанова ККС ВС від 13 вересня 2018 року справа № 285/1673/17, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76822780>
2. Постанова ККС ВС від 15 листопада 2018 року, № 642/831/18, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77969039>
3. Кашка О.С. Повноваження суду апеляційної інстанції на стадії досудового розслідування. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 323-327.
4. Лукашкіна Т.В. Деякі питання оскарження та розгляду скарг на рішення слідчого судді у кримінальному провадженні України. *Актуальні проблеми досудового розслідування: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 23 жовтня 2015 року). Кривий Ріг: Центр оперативного друку «Геліос», 2016. С. 70-73.

5. Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному процесі та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 498 с.

6. Музиченко Т.О. Апеляційне оскарження ухвал слідчого судді щодо правомірності обмеження права власності особи у досудовому розслідуванні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2018. 326 с.

7. Постанова ОП ККС ВС від 18 листопада 2019 р., справа № 686/24639/17, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85966650>

8. Постанова ККС ВС від 03 жовтня 2018 року, справа № 335/10829/17, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77037308>

9. Постанова ОП ККС ВС від 19 лютого 2019 року, справа № 569/17036/118, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79957677>